

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2011.gada 3.maijā Nr.6-6/123

Par pārbaudes lietas Nr. 2010-285-5D pabeigšanu

Tiesībsarga birojā ir izskatīta pārbaudes lieta, kas 2010.gada 20.decembrī ierosināta pēc Jūsu iesnieguma par privātuma ierobežojumiem īslaicīgo tikšanos laikā notiesātajām personām, un konkrēti par norobežojošās sienas esamību starp notiesāto un apmeklētāju, kā arī par administrācijas pārstāvja tiešo klātbūtni šādās situācijās.

Pārbaudes lietas izskatīšanas gaitā tika noskaidroti lietas apstākļi un tiesiskais regulējums, kā arī pieprasīts skaidrojums no Tieslietu ministrijas.

Izpētot tiesisko regulējumu un praksi, konstatēts:

2009.gada 23.aprīlī Satversmes tiesa pieņēma spriedumu lietā Nr.2008-42-01, kurā konstatēja, ka Satversmes 96. pantā garantētās tiesības uz privāto dzīvi ietver sevī tiesības veidot un uzturēt attiecības ar ģimenes locekļiem un citiem cilvēkiem. Turklāt no šīm tiesībām izriet ne tikai valsts pienākums atturēties no iejaukšanās privātajā dzīvē, bet arī valsts pienākums veikt šo tiesību nodrošināšanai nepieciešamās darbības¹.

No tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi izriet valsts pienākums palīdzēt personai uzturēt attiecības ar tai tuviem cilvēkiem ieslodzījuma laikā [sk., piemēram, *Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumus lietās: Aliev v. Ukraine, judgment of 29 April 2003, application no. 41220/98, para 187; Moiseyev v. Russia, judgment of 9 October 2008, application no. 62936/00, para 246 (..)]]. Tā kā ieslodzījuma dēļ personas iespējas uzturēt kontaktus un attiecības ar citām personām samazinās un līdz ar to apcietinātais var atsvešināties no saviem ģimenes locekļiem, valstij ir jācenšas, cik vien tas iespējams, mazināt šādas ieslodzījuma negatīvās sekas².*

Eiropas Cietumu noteikumu 24.4. punkts noteic, ka satikšanās kārtībai vajadzētu būt tādai, lai ieslodzītie varētu saglabāt un stiprināt ģimenes attiecības pēc iespējas normālākos apstākļos.

¹ Secinājumu daļas 10.punkts

² Turpat.

Gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa³, gan Eiropas Spīdzināšanas novēršanas komiteja⁴ ir norādījusi, ka ieslodzītā un apmeklētāja fiziska nošķiršana noteiktos gadījumos var būt nepieciešama drošības apsvērumu dēļ. Taču šādus līdzekļus var piemērot, konstatējot konkrētu drošības apdraudējumu, nevis automātiski visiem ieslodzītajiem.

Satversmes tiesa noteica, ka tiesa vai izmeklēšanas tiesnesis, izvērtējot vairākus apstākļus, tostarp apcietinājumā pavadīto laiku, kriminālprocesa stadiju un citus apstākļus, varētu lemt arī par to, vai ir nepieciešama personas novērošana tikšanās laikā un, ja ir nepieciešama, vai pietiek ar vizuālu novērošanu, vai arī ir jāparedz iespēja noklausīties apcietinātā un apmeklētāja sarunas. Šāda katra gadījuma individuāla izvērtēšana ir uzskatāma par tiesības mazāk ierobežojošu līdzekli. Tādējādi tiesa atzina, ka Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 13. panta pirmās daļas 6. punkta vārdi „izmeklēšanas cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtnē”, ciktāl tie neparedz apstākļu individuālu izvērtēšanu, nesamērīgi ierobežo Satversmes 96. pantā garantētās tiesības.

Kā norāda Tieslietu ministrija savā 29.12.2010.g. vēstulē Tiesībsargam (reģ.nr.1-17/6012), izpildot Satversmes tiesas spriedumu, 2010.gadā notika īslaicīgo tikšanās telpu pielāgošana vairākās ieslodzījuma vietās, kur ir izmeklēšanas nodaļas. Tas veikts, lai nodrošinātu apcietināto tikšanos ar tuviniekiem bez fiziskas norobežošanas, īslaicīgās tikšanās telpās atverot norobežojošo stikla sienu, kuru vajadzības gadījumā var arī aizvērt.

Tiesībsargs uzskata, ka analogiskai pieejai jābūt arī attiecībā uz notiesāto personu īslaicīgajām tikšanāsām, jo uz tām arī var attiecināt minēto Satversmes tiesas argumentāciju. Vēl jo vairāk, analizējot ierobežojuma samērību apcietinātajām personām, Satversmes tiesa minētajā spriedumā atzina, ka apstrīdētās normas mērķis ir nepieļaut personas nelikumīgu iejaukšanos kriminālprocesā, un tādējādi nodrošināt vispusīgu lietas izmeklēšanu un objektīva nolēmuma pieņemšanu. Tāpat ar šo normu valsts cenšoties panākt, lai apcietinātais neizdarītu jaunus noziedzīgus nodarījumus, nemēģinātu bēgt vai saskaņotu liecības⁵. Attiecībā uz notiesātajām personām šis mērķis - nepieļaut personas nelikumīgu iejaukšanos kriminālprocesā – nav vairs aktuāls, tādējādi ir vēl vairāk šaubu par ierobežojuma pamatotību un samērību notiesātajiem. Arī ilglaicīgo vizīšu esamība notiesātajiem nevar būt par pamatu, lai noteiktu vairāk ierobežojumu nekā apcietinātajiem īslaicīgo vizīšu laikā.

Sodu izpildes kodeksa 45.pants paredz, ka īslaicīgas satikšanās ir atļautas ar radniekiem vai citām personām brīvības atņemšanas iestādes pārstāvja klātbūtnē. Normatīvie akti precīzāk neregulē notiesāto īslaicīgās tikšanās. Taču, kā izriet no pārbaudes lietas materiāliem, notiesātajiem tika piemērota tāda kārtība kā apcietinātajiem pirms Satversmes tiesas sprieduma. Lai risinātu šo jautājumu, būtu nepieciešami grozījumi Sodu izpildes kodeksā vai arī speciālajā

³ *Ciorap v. Moldova*, 19.06.2007, para 117-118; *Moiseyev v. Russia*, 09.10. 2008, para 258.

⁴ *Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komitejas ziņojums par vizīti Latvijā no 1999.g. 24. janvāra līdz 3. februārim, 182.pkt*. <http://www.cpt.coe.int/documents/lva/2001-27-inf-eng.htm>].

⁵ Satversmes tiesas sprieduma lietā Nr.2008-42-01 Secinājumu daļas 14.punkts.

regulējumā jānosaka īslaicīgo tikšanos kārtība, interpretējot Sodu izpildes kodeksa normu atbilstoši Satversmes tiesas spriedumā nostiprinātajām atziņām.

Tiesībsargs šo priekšlikumu nosūtīja Tieslietu ministrijai.

2011.g. 25.marta atbildē Tieslietu ministrija ir norādījusi, ka piekrīt Tiesībsarga argumentācijai un ierosinājumam un ir izstrādājusi likumprojektu „Grozījumi Latvijas Sodu izpildes kodeksā”, kur cita starpā paredzēti arī grozījumi LSIK 45.pantā, nosakot individuālā izvērtējuma kritērijus gadījumos, kad tiks lemts jautājums par cietuma administrācijas pārstāvja klātbūtni notiesātā tikšanās laikā. 2011.g. 29.martā likumprojekts ir izskatīts Ministru kabinetā un nodots izskatīšanai Saeimā. Tiesībsarga pārstāvji sekos līdzi likumprojekta virzībai.

Attiecībā uz norobežojošo sienu, kā jau minēts, ieslodzījuma vietās, kur ir izmeklēšanas nodaļas, šis jautājums ir atrisināts un gan apcietinātajiem, gan notiesātajiem, kas tur atrodas, satikšanās laikā ir iespēja atvērt norobežojošo stikla sienu. Tieslietu ministrija norāda, ka citās ieslodzījuma vietās šis jautājums tiks risināts pakāpeniski pieejamo resursu ietvaros.

Tiesībsargs ir norādījis Tieslietu ministrijai, ka valstij, nodrošinot efektīvu personas tiesību aizsardzību, vajadzētu šo jautājumu pašai atrisināt, neliekot personām iziet visas tiesu instances līdz Satversmes tiesai gandrīz identiskā jautājumā, kāds jau bijis izskatīts.

Ar šo atzinumu pārbaudes lieta ir pabeigta.

Ar cieņu

Tiesībsarga pilnvarojumā
vecākā juriskonsulte

V.Slaidiņa